

sedlákovi. Někteří badatelé se přiklání k názoru, že autorem obou těchto tradičních textů obrozenských loutkářů nebyl Matěj Kopecský, nýbrž jeho současník Prokop Konopásek, kantor z Olešné u Rakovníka.

Matěj Václav Kramerius

/ 1753 - 1808 /

Osvícenský novinář, překladatel a vydavatel knih pro lid, zakladatel proslulé České expedice.

Narodil se 12. 2. 1753 v Klatovech jako nejstarší syn krejčího a kostelníka. Studoval na klatovském jezuitském gymnáziu, od roku 1773 v Praze na filozofii; studia na právnické fakultě nedokončil. Osobním stykem s pražskými vlastenci byl získán pro osvícenské myšlenky, národně obrozenské snahy a lidově osvětovou činnost. Na přímluvu J. Dobrovského se stal knihovníkem u rytíře J. Neuberka, sběratele a vydavatele starých českých knih. V Neuberkově domě se scházeli pražští vzdělanci, naklonění josefínským reformám, zejména náboženské snášenlivosti, rozumovému uvědomování a povznášení prostého lidu. Kramerius se pokusil podle německé předlohy v *Knize Josefově* (1784) vyložit a mezi lidem zpopularizovat dějinný význam těchto reforem, jež odstraňujíce feudální přežitky, neoprávněné církevní výsady a ponižující nevolnictví, slibovaly snesitelnější život. Kniha Josefova nalezla vedle *Nových kalendářů tolerancí* (1787–98) „v lidu takovou milost, že v krátkém času po čtyřikrát k vytištění přišla a vždy v drahném počtu exemplářů“, jak tvrdí dobový posudek v novinách.

Po smrti J. Neuberka přijal Kramerius místo v Schönfeldově tiskárně, později se stal redaktorem *Schönfeldských cis. král. pražských novin*. Záhy se osamostatnil a od r. 1789 vydával v týdenních intervalech vlastní noviny, jejichž názvy se měnily, nejdéle se udržoval titul *Krameriusovy c. k. vlastenské noviny*. Zásady osvícenského josefinismu uplatňoval jak v komentářích k domácím a zahraničním událostem, tak i v zábavných a poučných přílohách k novinám (*Večerní shromáždění dobrovické obce*, 1801; *Pražský posel*, 1802–04; *Přítel lidu*, 1806–07). Je považován za zakladatele českého novinářství.

Na sklonku 18. století si Kramerius zřídil vlastní tiskárnu, nakladatelství a knihkupectví, tzv. Českou expedici, s promyšleně organizovaným úsilím o šíření dobrých knih mezi českým i slovenským čtenářstvem. V České expedici na Starém Městě, významném středisku buditelské a vzdělávací práce, se scházela vlastenecká literární a vědecká společnost (mj. J. Dobrovský, B. J. Dlabač, J. Nejedlý). Její život beletristicky zpodobil A. Jirásek v románu F. L. Věk.

Širšího zájmu než noviny a kalendáře dosáhly v lidových vrstvách Krameriem vydávané, dobrou mateřštinou psané poučné, zábavné, dobrodružné a cestopisné knížky (*Cesta do Arábie*; *Zazděná slečna*; *Čarodějnice Megea*; *Jana Smítá... příhody po cestách*; celkem asi 84 svazků); byly to většinou upravené překlady z cizích literatur. Největší oblíbenosti dosáhly – vedle přetisků starších českých knih – knížky pro mládež, zejména *Mladší Robinson* (1808), který založil tradici novočeských robinzonád. – Smysl a cíl nakladatelského podnikání a jeho čtenářskou a jazykově výchovnou stránku vyložil Kramerius ve vlastní předmluvě k povídce P. Šedivého *České amazonky* (1792). Vyslovil se tam proti „hloupým povídkám, ježto zholá ani k naučení ani k nejmenšímu myslí vyražení nesloužejí“, a místo nich slíbil čtenářům, že „čas od času vždy pěknějších a utěšenějších historií do rukou dostávají budou“.

Kramerius zemřel 22. 3. 1808 v Praze. Českou expedici převzal jeho syn Václav Rodomil, také spisovatel a vydavatel knih pro lid.

Eliška Krásnohorská

/ 1847 - 1926 /

Smetanova libretistka, překladatelka světové poezie, pracovnice ženského hnutí. Svou básnickou tvorbou i literární kritikou se stala představitelkou tzv. národní školy, jež požadovala na literatuře výchovné společenské poslání v duchu ideálního vlastenectví.

Vlastním jménem Alžběta Pechová. Narodila se 18. 11. 1847 v rodině pražského řemeslníka. Otec však záhy zemřel a rodina se octla ve svízelné situaci. Přesto se u Pechů žilo bohatým kulturním životem, jehož ráz určovali dva nejstarší bratři, malíř a hudebník. Také Krásnohorská už v mládí projevovala všestranné umělecké nadání, ale nevléčitelná nemoc kloubů, která ji postihla v šestnácti letech, jí zabránila věnovat se hudbě. Její zájem o literaturu, projevující se rozsáhlou četbou českých i světových autorů, tím ještě zesílil a proměnil se v aktivní tvůrčí účast na českém literárním dění. Krásnohorská se neúnavně věnovala i ženskému hnutí, pro něž ji získala Karolína Světlá, pracovala zejména v redakci *Ženských listů* a v Ženském výrobním spolku. K jejím zásluhám patří, že v r. 1890 bylo v Praze založeno první české dívčí gymnázium Minerva a že bylo ženám povoleno studovat na vysoké škole. Zemřela v Praze 26. 11. 1926.

Jako kritička působila Krásnohorská zejména v *Osvětě*. Tyto „listy pro rozhledy v umění, vědě a politice“ byly hlavním orgánem tzv. národní školy; redigoval je Václav Vlček (spisovatel romantických historických próz a románů ze soudobého šlechtického i měšťanského prostředí, plných